

Kronik i Politiken

17.09.2012

Igennem de sidste to ændringer af pædagoguddannelsen er de studerendes tid til de praktiske og æstetiske fag gradvis blevet halveret.

Merete Sørensen og Bennyé D. Austring

Med Ny Nordisk Skole er muligheden der for at styrke fag, som både engagerer og udvikler eleverne.

Danske skolebørn får i dag kun ganske få timer i musik, billedkunst, sløjd og drama.

Sidstnævnte fag er efterhånden en eksotisk sjældenhed i de danske skoler og overlever mest som didaktisk metode i andre fag. Den øgede bevågenhed, Pisa-undersøgelserne i en årrække har skabt på læsning, matematik og naturvidenskab, har kostet de æstetiske fag terræn.

Men gør det noget? Er disse fag ikke bare rekreativt tidsspild i en periode, hvor det først og fremmest gælder om at skabe produktion, arbejdspladser og økonomisk vækst? – Tværtimod. Disse fag er helt nødvendige for samfundet.

De skaber for det første kulturel sammenhængskraft, livsglæde og personlig udvikling, for det andet kreative medborgere/medarbejdere og øget vækstpotentiale. Det første bliver der sjældent sat spørgsmålstegn ved, selv om det er svært at måle på; det andet overrasker stadig, selv om det nemmere lader sig påvise.

Størst medieopmærksomhed havde her en Unesco-støttet undersøgelse midt i 00'erne ledet af den australske professor Anne Bamford.

Den tog temperaturen på *arts education* i over 60 lande inklusive Danmark og konkluderede bl.a., at undervisningen i musik, billedkunst, drama osv. generelt styrkede børns *literacy*, altså deres kompetencer til at læse, skrive, forstå og anvende tekstbaseret kommunikation.

I 2010 påviste EU-forskningsprojektet Dice, som blev gennemført i 11 lande med deltagelse af 4.475 børn og unge, at de gennem drama- og teaterarbejde kan udvikle de såkaldte Lissabonkompetencer, som bl.a. består i evnen til at udtrykke sig på sit modersmål, at lære at lære, opnå social og samfundsmæssig forståelse og engagement, kulturel forståelse og entreprenørskab.

I rækken af store undersøgelser skal endelig nævnes den amerikanske professor James S. Catteralls forskning gennem 12 år i virkningerne af hhv. *art poor* og *art rich* undervisning på 12.000 skoleelever.

Han kunne i 2009 konkludere, at de børn, der modtager *art rich education*, typisk som voksne opnår et højere uddannelsesniveau, får bedre job og sjældnere bliver afhængige af offentlig forsørgelse end andre børn.

Den nævnte forskning rummer mange andre aspekter, men hvis vi krisebevidst indskrænker os til at fokusere på de æstetiske fags samfundsmæssige betydning, tyder alt på, at deres bidrag til bruttonationalproduktet er både væsentligt og voksende også i Danmark.

Ifølge Eksportrådet står de kreative erhverv og oplevelsesøkonomien netop nu for 10 procent af landets samlede eksport, altså mere end landbruget. Sektoren, der bl.a. eksporterer kunst, arkitektur, musik, film, tv, computerspil, mode og design, er i betydelig vækst netop nu, og EU ser de kreative industrier som nogle af fremtidens vigtigste vækstcentre i Europa.

Hertil kommer, at den kreativitet og innovationsevne, som udvikles i det skabende arbejde med de æstetiske fag, i dag er en efterspurgt nøglekompetence inden for stort set alle erhverv.

Som tænketanken Mandag Morgen formulerer det, er det ikke alene iværksættere, men alle fremtidige arbejdere, der skal være innovative og kreative, hvis de nordiske virksomheder skal kunne konkurrere i det globaliserede videnssamfund.

Skal vi optimere høsten af gevinster, både de individuelle og de samfundsmæssige, må vi gøde jorden ved at skabe bedre rammer for udvikling af den kreative medborger. Det er slet ikke nok, at vi aktuelt fokuserer på kreativitet, innovation og entreprenørskab på erhvervsuddannelsesniveau.

En forskergruppe under Nordisk Ministerråd understregede det tydeligt i forsommeren 2011:

»Uddannelsessystemer, som gør elever og studerende kreative, fleksible og innovative er en af de vigtigste forudsætninger for, at de nordiske lande skal kunne bevare deres konkurrencekraft i den globaliserede vidensøkonomi i de kommende år«.

Og med særligt henblik på Danmarks situation konkluderes, at »Der synes ikke at være tvivl om, at kreativitet og innovation er Danmarks fremtid i en verden, hvor vi ikke kan konkurrere på produktion af varer. Utallige forskningsrapporter og udspil fra siddende regeringer fremhæver denne pointe«.

Med dette afsæt peger udvalget under Nordisk Ministerråd på en opprioritering af ikke alene de æstetiske fags timetal i indskoling og grundskole, men yderligere i anvendelsen af kreative didaktiske metoder som et væsentligt element i alle skolens fag.

Heldigvis ser de æstetiske fag ud til at være meget populære blandt brugerne af de danske skoler. Det viser en helt ny undersøgelse, som AKF har lavet sammen med Rambøll og DPU for Børne- og Undervisningsministeriet. Af rapporten fremgår det, at fagene har høj status både blandt elever og forældre, og at hele 85 procent af eleverne er endog meget motiverede for at lære i disse fag. Det er jo en ren solstrålehistorie i disse tider, hvor skoleelevers manglede motivation ofte er et problem, og vigtig viden, når vi vil forhindre, at vi taber ikke mindst drengene på gulvet.

Når der således både er international og national forskning, der understreger de æstetiske fags samfundsmæssige betydning, hvorfor så ikke her og nu inddrage denne viden i udmøntningen af Ny Nordisk Skole og i udformningen af lærer- og pædagoguddannelsen?

Musik, billedkunst og sløjd findes allerede i fagrækken, og de positive effekter er velbeskrevet. Det gælder også for det sjældent udbudte fag dramas vedkommende, endda i udpræget grad, idet det er grundigt dokumenteret, at faget både som selvstændigt fag og som didaktisk metode rummer en række særlig gunstige læringspotentialer. Ud over den nævnte Dice-undersøgelse konkluderer en metaundersøgelse af 80 eksperimentelle studier, at der er klar sammenhæng mellem dramaaktiviteter og udvikling af sprog, literacy, symbolforståelse og fiktionskompetence.

Det er derfor i vore øjne oplagt, at man i Ny Nordisk Skole følger Islands eksempel og indfører drama som obligatorisk skolefag fra 1. klasse.

Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt, at disse fag figurerer på skoleskemaet. For at honorere intentionerne om udvikling af den kreative medborger skal undervisningen dels prioritere arbejdet med skabende processer, dels have en vis volumen. Ifølge en undersøgelse af Rambøll og DPU i 2011 af de praktiske og musiske fag fremgår det, at der samlet set er afsat langt flere timer i grundskoleforløbet til disse fag i Norge og Finland end i Danmark.

Finske skolebørn får her næsten 50 procent flere timer end danske. Samtidig er det kutyme, at alle klasselærere i Finland via deres uddannelse har undervisningskompetence i de praktiske/æstetiske fag og herved udstrakt mulighed for at anvende kreative didaktikker som en integreret del af deres undervisning også i de øvrige fag.

Med den nævnte forskning in mente kunne man fristes til at tro, at de æstetiske fagligheder bidrager til Finlands topplacering i Pisa-undersøgelserne. Effekten skyldes i så fald fagenes transfereffekt, dvs. deres virkning på børns læring i andre fag, idet Pisa-undersøgelsernes svaghed er, at de ikke måler det vigtigste: kreativitet og entreprenørskab.

Tænkningen i arbejdet med kreativitet er jo, at der til et hvilket som helst spørgsmål vil findes myriader af rigtige svar, hvorimod tænkningen i traditionelle test omvendt er, at der findes ét rigtigt og mængder af forkerte svar.

Nyskabende virksomhed indebærer ifølge kreativitetsforsker Lene Tanggaard faglig fordybelse, materialekendskab og eksperimenter, alt sammen forankret i et socialt praksisfællesskab. Hvis kreativiteten skal stimuleres i vores skoler og dagtilbud, kræver det derfor plads, tid og samspil med kompetente lærere og pædagoger, som på den ene side mestrer en række medier og æstetiske formsprog og på den anden side virkelig formår at lede og facilitere kreative processer blandt børn og unge.

Mindst lige så vigtigt som at opprioritere de æstetiske fag i skolen er det at prioritere disse fag og fagligheder i det pædagogiske arbejde i daginstitutionerne, så børn gennem leg og skabende aktivitet får optimale muligheder for at udvikle sig og lære nyt. Set i dette lys kan den nyligt publicerede rapport fra 'Task Force om fremtidens dagtilbud' virke bekymrende.

Task Force er en ministerielt nedsat arbejdsgruppe ledet af den mangeårige formand for det danske Pisa-konsortium, professor Niels Egelund. Ifølge denne rapportes anbefalinger er det ikke kreativitet og leg, som er i højsædet, men derimod arbejdet med målstyrede og evaluerbare læringsaktiviteter. Dette kan jo være udmærket, al den stund at små børn som oftest er dybt engagerede i at lære og udvikle sig.

Problemet er imidlertid måden, hvorpå denne læring bliver tænkt og beskrevet. I Task Forcens 32 sider lange rapport er ordet kreativitet eksempelvis ikke nævnt én eneste gang, ordet leg kun én gang, mens ordet læring forekommer ikke færre end 67 gange. Ord som musik, drama, skabende arbejde og kunst optræder slet ikke i rapporten.

Forklaringen er, at læring i dagtilbud i gruppens optik begrænser sig til udvikling af »Kognitive kompetencer – som for eksempel sprog og logik« og »Sociale og personlige kompetencer – som for eksempel koncentration, selvværd, vedholdenhed og omgængelighed«. Dette begrænsede fokus på skoleparathedstræning, vel at mærke til det tidligere industrisamfunds skole, virker utilstrækkeligt både i forhold til dagtilbuddenes mulighed for at styrke de kompetencer, samfundet efterspørger i dag og i morgen, men også for de involverede børns barndom og trivsel.

En lang række forskere peger nemlig på, at deltagelse i leg og andre kreative aktiviteter er særdeles vigtigt i forhold til såvel børns læring som det at have et godt og meningsfuldt børneliv.

Det er derfor afgørende, at børne- og undervisningsministeren inddrager de æstetiske fagligheder i sit arbejde med at kvalificere den pædagogiske indsats i børnehave og vuggestue.

Også uddannelsesminister Morten Østergaard bærer jo et stort ansvar for uddannelsestænkningen. Igen gennem de sidste to ændringer af pædagoguddannelsen er de studerendes tid til de praktiske og æstetiske fag gradvis blevet halveret.

Et generelt faldende timetal og en øget vægtning af den teoretiske del af uddannelsen bevirker, at de færdiguddannede pædagoger samlet set mangler praktiske (musiske) færdigheder og handlekompetencer, som Rambøll skriver i hovedkonklusionen på sin evaluering fra maj 2012. Dette kan hverken ministeren, professionshøjskolerne eller praksisfeltet være tilfredse med.

På læreruddannelsen ser det ikke bedre ud: De æstetiske linjefag oprettes stadig sjældnere og eksisterer kun i ringe grad eller slet ikke som faglige miljøer på visse af professionshøjskolernes uddannelsessteder.

Dette står i skarp kontrast til situationen i vores nordiske nabolande. Hvis vi igen sammenligner os med Finland, er de æstetiske fag – især musik – her meget populære i uddannelsen, mens det f.eks. i hele Region Sjælland ikke har været muligt at oprette et eneste hold i musik på læreruddannelsen inden for de sidste par år.

Der kan være flere grunde til, at de studerende på læreruddannelsen i stigende grad fravælger de æstetiske fag. En grund kan være den komplicerede linjefagsstruktur, hvor små linjefag som musik viger for de store. En anden grund kan være det tidligere nævnte fravær af faglige miljøer eller for ringe forskningsbasering.

To i vores øjne medvirkende årsager er, at man i en årrække har begrænset sig til at dyrke de kreative fags rekreative potentialer, og at undervisningen i dette årtusinde er blevet brændemærket af tidligere regerings værdipolitiske udfald mod 'rundkreds- og hippie-pædagogik'. Uddannelsesforskerne under Nordisk Råd påpeger, at et sådant syn på de æstetiske fag kan være direkte skadeligt i forhold til udvikling af kreativitetsfremmende pædagogik.

Heldigvis er der nu en række tegn i tiden, der indvarsler et vende: nye forskningsresultater, dialogen omkring Ny Nordisk Skole, BUPL's engagement i kreativitetspædagogik og den fornyede debat omkring linjefagene i lærer- og pædagoguddannelsen. Vi må virkelig håbe, det skaber ægte fornyelse og ikke bare 'mere af det samme'.

I tråd med Nordisk Ministerråds indstilling anbefaler vi både Antorini og Østergaard at åbne vinduerne og lufte misforstået skepsis over for de æstetiske fag ud for i stedet at fokusere på forskningsbaseret og systematisk udvikling af kreativitetsfremmende opvækst- og uddannelsesvilkår for vores børn og unge.

Lad os stilfærdigt minde Christine Antorini om, at hun jo allerede i 2009 var blandt stillerne af et lovforslag med denne ordlyd: »Der er behov for at styrke børns og unges kreative og skabende kompetencer i folkeskolen. Det indebærer en styrkelse af de praktisk-musiske fag. Disse fag vil bidrage til at understøtte Danmarks position som et land, hvor kreativitet og selvstændighed er i højsædet«.

Forskergruppen under Nordisk Råd støtter det varmt, og Antorini foreslog det faktisk selv allerede i 2009: Lad os få etableret det længe savnede videnscenter for kreative og æstetiske fag parallelt med de øvrige nationale videnscentre. Måske kunne en del af finanslovsforslagets afsatte midler til professionshøjskolernes forskning øremærkes forskning i kreativitetsfremmende didaktik?

Nu er muligheden her for, at morgendagens dagtilbud bliver kreativt sprudlende kulturhuse, og at Ny Nordisk Skole bliver en inspirerende ramme om alle børn og alle fag – også de æstetiske.

MERETE SØRENSEN OG BENNYÉ D. AUSTRING